

ਫੁਲ ਬੈਂਚ

ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਭੰਡਾਰੀ, ਜਸਟਿਸ ਫਲਸੋ ਅਤੇ ਬਿਸ਼ਨ ਨਰਾਇਣ,
ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਘ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਸੀ, -
ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ-ਅਪੀਲ ਕਰਤਾ।

ਬਨਾਮ

ਫਰਮ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ-ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ, - ਮੁਦਈ- ਜਵਾਬਦੇਹ।

1951 ਦੀ ਨਿਯਮਤ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 75।

ਭਾਰਤੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ (ਅਧਿਕਾਰ, ਸੰਪੱਤੀ ਅਤੇ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ) ਆਰਡਰ, 1947, ਐਕਟ 8(1) (ਏ)—
ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਲਾਗੂਯੋਗਤਾ—ਉੱਤਰੀ ਪੱਛਮੀ ਰੇਲਵੇ ਦੁਆਰਾ ਕਰਾਚੀ
ਤੋਂ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਤੱਕ ਮਾਲ-ਸਾਮਾਨ ਦੀ ਗੈਰ-ਡਿਲੀਵਰੀ -ਹਰਜਾਨੇ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ - ਕੀ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ, ਜਵਾਬਦੇਹ
ਹੈ।

ਵਿਸਥਾਪਿਤ ਵਿਅਕਤੀ (ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰਨਾ) ਐਕਟ (1948 ਦਾ XLVII)—ਸੈਕਸ਼ਨ 4—ਦਿੱਲੀ
ਵਿਖੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟਰਡ ਪਲੇਟਿਫ ਫਰਮ ਦੇ ਮਾਲਕ, ਪਰ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਵਿਖੇ ਰਹਿ ਰਹੇ ਅਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰ
ਕਰਦੇ ਹੋਏ—ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰਨਾ-ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਅਦਾਲਤ-ਮੁਕੱਦਮਾ ਸੁਣਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ।

ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ (1908 ਦਾ ਐਕਟ V)—ਸੈਕਸ਼ਨ 20 ਅਤੇ 80—ਰੇਲਵੇ ਐਕਟ (1890 ਦਾ
IX)—ਸੈਕਸ਼ਨ 77—ਸੈਕਸ਼ਨ 80, ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ, ਅਤੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 77, ਰੇਲਵੇ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨੋਟਿਸ
—ਨੋਟਿਸ ਤਾਮੀਲ ਹੋਇਆ, ਕੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ।

25 ਫਰਵਰੀ, 1947 ਨੂੰ, ਕਰਾਚੀ ਦੀ ਇੱਕ ਫਰਮ ਨੇ ਉੱਤਰੀ ਪੱਛਮੀ ਰੇਲਵੇ ਦੁਆਰਾ ਕਰਾਚੀ ਤੋਂ ਪੇਸ਼ਾਵਰ
ਤੱਕ ਮਾਲ ਭੇਜਿਆ। ਕੰਸਾਈਨਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੰਸਾਈਨੀ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਆਰ.ਆਰ. ਨੂੰ
ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਦੇ ਬੀ.ਐਸ.ਜੇ.ਐਸ ਦੁਆਰਾ ਖਰੀਦਿਆ ਗਿਆ। ਮਾਲ ਕਦੇ ਵੀ ਡਿਲੀਵਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 26
ਅਪ੍ਰੈਲ, 1948 ਨੂੰ, ਬੀ.ਐਸ.ਜੇ.ਐਸ. ਜੋ ਕਿ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਵਿਖੇ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਦਾ
ਰਿਹਾ, ਨੇ ਗੈਰ-ਡਿਲੀਵਰੀ ਲਈ ਹਰਜਾਨੇ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿਰੁੱਧ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਆਰਡਰ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 8(1) (ਏ)
ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ
ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਬਚੀ ਹੈ।

ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ, ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ 1948 ਦੇ ਵਿਸਥਾਪਿਤ ਵਿਅਕਤੀ (ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰਨਾ)
ਐਕਟ XLVII ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਮੁਦਈ ਫਰਮ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਨੇ
ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਵਜੋਂ ਪਹਿਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਰਜਿਸਟਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮਹੱਤਵ, ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ

ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿਣ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਵਿਖੇ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਦਿੱਲੀ ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਧਾਰਾ 80 ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਅਤੇ ਰੇਲਵੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 77 ਦੇ ਅਧੀਨ ਨੋਟਿਸ ਦੀ ਸਿਰਫ਼ ਤਾਮੀਲ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਵੈਧ ਤੌਰ ਤੇ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਕਦਮ ਹੈ, ਨੋਟਿਸਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਲਈ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਏਗਾ। .

(18 ਨਵੰਬਰ, 1954 ਨੂੰ ਮਾਣਯੋਗ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਅਤੇ ਮਾਨਯੋਗ ਮਿਸਟਰ ਜਸਟਿਸ ਫਲੌਰੈਂਸ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰੇ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਕੇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ)।

20 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1949 ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ.ਆਰ. ਪਾਹਵਾ, ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ ਸਬ-ਜੱਜ, ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ II, ਵਧੀਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ, ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ 15 ਨਵੰਬਰ, 1950 ਦੇ ਫ਼ਰਮਾਨ ਦੀ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ। ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਨੁਪਾਤਕ ਲਾਗਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ 2,135-10-0 ਰੁਪਏ ਲਈ ਇੱਕ ਫ਼ਰਮਾਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਕਿ ਇਹ ਰਕਮ 20 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1949 ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਹੇਠਲੀ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਆਪਣੇ ਖਰਚੇ ਆਪ ਸਹਿਣ ਕਰਨ

ਐਨ.ਐਲ. ਸਲੂਜਾ ਅਤੇ ਕੇ.ਸੀ. ਨਈਅਰ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ:

ਐਚ.ਐਸ.ਗੁਜਰਾਲ ਅਤੇ ਏ.ਸੀ. ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰੀ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਲਈ

ਆਰਡਰ.

ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਭੰਡਾਰੀ, ਭਾਰਤੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ (ਅਧਿਕਾਰ, ਜਾਇਦਾਦ ਅਤੇ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ) ਆਰਡਰ, 1947 ਦੇ ਪੈਰਾ 8 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਇੱਕ ਨਾਨੀ ਲਾਲ ਰਾਏ ਬਨਾਮ ਸਤੋਂਦਰ ਨਾਥ ਰਾਏ (A.I.R. 1952, Cal. 1) ਵਿੱਚ ਕਲਕੱਤਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਚਮਨ ਲਾਲ ਲੂਨਾ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦਾ ਰਾਜ (A.I.R. 1954, Punjab 129)। ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਟਕਰਾਅ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਕੇਸ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜਣਾ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਆਰਡਰ ਕਰਾਂਗੇ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਸ਼ਿਮਲਾ ਵਿਖੇ ਹੋਵੇਗੀ।

ਨਿਰਣਾ

ਜਸਟਿਸ ਫਲੌਰੈਂਸ, ਇਸ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਤੱਥ ਜੋ ਕਿ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਗਏ ਹਨ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ। 25 ਫਰਵਰੀ, 1947 ਨੂੰ, ਕਰਾਚੀ ਦੀ ਇੱਕ ਫਰਮ ਨੇ ਰੇਲਵੇ ਰਸੀਦ ਨੰਬਰ 152065 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉੱਤਰੀ

ਪੱਛਮੀ ਰੇਲਵੇ ਦੁਆਰਾ ਕਰਾਚੀ ਤੋਂ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਸਿਟੀ ਤੱਕ ਸਿਲਾਈ ਦੀਆਂ ਸੂਈਆਂ ਦਾ ਕੇਸ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ਭੇਜਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੰਸਾਈਨੀ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਪਰ ਰੇਲਵੇ ਰਸੀਦ ਆਖਰਕਾਰ ਫਰਮ ਮੈਸਰਸ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ-ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ, ਉਦੋਂ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਦਾ ਦੁਆਰਾ ਖਰੀਦੀ ਗਈ ਸੀ। ਸੂਈਆਂ ਦਾ ਕੇਸ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ 26 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1948 ਨੂੰ, ਮੈਸਰਜ਼ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ-ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਦਾ ਪਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿਰੁੱਧ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸੂਈਆਂ ਦੀ ਅਸਲ ਕੀਮਤ ਅਤੇ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਮੁਨਾਫੇ ਸਮੇਤ ਗੈਰ ਡਿਲੀਵਰੀ ਲਈ 2,500/- ਰੁਪਏ ਦੇ ਖਰਚੇ ਸਮੇਤ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ।

ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਹਰ ਸੰਭਵ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਮੁਦਈ ਦੇ ਲੋਕਸ ਸਟੈਂਡ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਭਾਰਤੀ ਰੇਲਵੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 77, ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 80 ਦੇ ਤਹਿਤ ਨੋਟਿਸ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਉਠਾਈ ਸੀ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ਤੋਂ ਵੀ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਉਚਿਤ ਨੋਟਿਸ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਮੁਦਈ ਫਰਮ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਹ 1948 ਦੇ ਐਕਟ 47 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਸਨ। ਗੁਣਾਂ 'ਤੇ ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸੂਈਆਂ ਦੀ ਖੇਪ ਦੀ ਕੀਮਤ 2,135-10-0 ਰੁਪਏ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਮੁਦਈ ਫਰਮ ਰੇਲਵੇ ਰਸੀਦ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। 1947 ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ (ਅਧਿਕਾਰ, ਜਾਇਦਾਦ ਅਤੇ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ) ਆਰਡਰ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 9 ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਕਾਇਆ ਹਰਜਾਨੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅੰਦਾਜ਼ਨ ਮੁਨਾਫੇ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਮੁਦਈ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ 2,135-10-0 ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਪੀਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਦੂਜੇ ਵਧੀਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਨੁਕਤੇ ਉਠਾਏ ਗਏ ਸਨ, ਅਰਥਾਤ, ਦਿੱਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦਾ ਸਵਾਲ। ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਧੀਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਮੁਦਈ ਫਰਮ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਵਿਖੇ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਵਜੋਂ ਰਜਿਸਟਰਡ

ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ। 1948 ਦੇ ਐਕਟ 47 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਿੱਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਾ ਦੇਣਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਧਾਰਾ 80, ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ, ਦੇ ਤਹਿਤ ਨੋਟਿਸ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕਲਕੱਤਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਸਨੇ ਦਿੱਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਹ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ 1947 ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ (ਅਧਿਕਾਰ, ਜਾਇਦਾਦ ਅਤੇ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ) ਆਰਡਰ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 9 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਵਾਬਦੇਹ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਕੇਸ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ 1947 ਦੇ ਆਰਡਰ ਦੇ ਢੁਕਵੇਂ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੀ ਸਹੀ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਆਰਟੀਕਲ 8 ਅਤੇ 9 ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸੇ ਪੜ੍ਹੋ:-

"8. (1) ਗਵਰਨਰ-ਜਨਰਲ ਇਨ ਕੌਂਸਲ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਨਿਯਤ ਦਿਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੋਈ ਵੀ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ, ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ, -

(a) ਜੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਸਿਰਫ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੌਂਸਲ ਵਿੱਚ ਗਵਰਨਰ-ਜਨਰਲ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ; ਅਤੇ

(b) ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਕੌਂਸਲ ਵਿੱਚ ਗਵਰਨਰ-ਜਨਰਲ ਦੀ ਬਜਾਏ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ; ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਉਹ ਗਵਰਨਰ-ਜਨਰਲ ਇਨ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੇਸ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(6) ਇਸ ਆਰਟੀਕਲ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਇਸ ਆਰਡਰ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 9 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ; ਅਤੇ ਬੈਂਚ ਬੈਲੋਂਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਭੂਤੀਆਂ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਨੂੰ ਸੰਪੱਤੀ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਆਰਡਰ ਦਾ ਆਰਟੀਕਲ 7 ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

9. ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦੀ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ, ਗਾਰੰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿੱਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ, ਜੋ ਕਿ ਨਿਰਧਾਰਤ ਦਿਨ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਬਕਾਇਆ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ, -

(a) ਕੌਂਸਲ ਵਿੱਚ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਦੀਆਂ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੀਆਂ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਹੋਣ;

* * * * *

ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਰੇਲਵੇ ਨੂੰ ਖੋਪ ਲਈ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਮਾਲ ਦੀ ਸਪੁਰਦਗੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ਅਨੁਛੇਦ 9 ਵਿੱਚ ਕਰਜ਼ੇ ਅਤੇ ਗਾਰੰਟੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਰ ਵਿੱਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਬਨਾਮ ਸਰਾਜੁਦੀਨ ਬਾਟਲੀ (A.I.R. 1954, S.C. 193) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਵਾਰ ਅਤੇ ਸਭ ਲਈ ਨਿਪਟਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਤੱਥ ਇਹ ਸਨ ਕਿ ਕਲਕੱਤਾ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਇੱਕ ਇਮਾਰਤ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਵੰਡ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਯੁਕਤ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇੱਕ ਮੈਡੀਕਲ ਸਕੂਲ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਹੋਸਟਲ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣ ਲਈ ਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਲਿਆ ਸੀ। ਅਤੇ ਮਈ 1948 ਵਿੱਚ ਅਹਾਤੇ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਫਰਵਰੀ 1947 ਤੋਂ ਜਨਵਰੀ 1948 ਤੱਕ ਦੇ ਕਿਰਾਏ ਵਜੋਂ ਬਕਾਇਆ ਰਕਮ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਲਈ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਮੂਲ ਪੱਖ ਤੋਂ ਕਲਕੱਤਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮਾ ਲਿਆਂਦਾ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਵਿਦਵਾਨ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕੇਸ ਧਾਰਾ 8(2)(ਏ) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ-

“ਨਿਯੁਕਤ ਦਿਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਗਾਲ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦੀ ਤਰਫ਼ੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੋਈ ਵੀ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ, ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ, ਸਿਰਫ਼ ਇਸਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਹੋਵੇਗਾ।

(a) ਜੇਕਰ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਅਜਿਹੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਸ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦੀ ਤਰਫ਼ੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ;

* * * * *

ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਹੈਰੀਜ਼ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਬੈਨਰਜੀ ਨੇ ਲੈਟਰਸ ਪੇਟੈਂਟ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ। ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕੇਸ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 8(2)(ਏ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 8(6) ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਉਹ ਆਰਟੀਕਲ ਆਰਟੀਕਲ 9 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਲਾਗੂ

ਹੋਣਾ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਜਸਟਿਸ ਐਸ.ਆਰ. ਦਾਸ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਜ਼ਿਠਿਆ ਗਿਆ:-

“ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਸਿਰਫ਼ ਆਰਟੀਕਲ 9 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਰਹੀ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ-ਜਨਰਲ ਦਾ ਦਲੀਲ ਹੈ ਕਿ ਲੀਜ਼ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਰਾਏ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ਉਸ ਆਰਟੀਕਲ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ 'ਹੋਰ ਵਿੱਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ' ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੈਸੇ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਭਾਵੇਂ ਪੈਸੇ ਦੇਣ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਹਰਜਾਨੇ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ 'ਵਿੱਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ' ਵਜੋਂ ਸਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਣਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੈਸੇ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਇਸਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਇਹ ਇੱਕ ਫ਼ਰਜ਼ ਹੈ, ਇੱਕ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਇੱਕ 'ਵਿੱਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ' ਹੈ ਪਰ ਸਵਾਲ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਵਿੱਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ' ਕੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦਾ ਅਰਥ ਕੀ ਹੈ। 'ਹੋਰ ਵਿੱਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ' ਜਿਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਅਤ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁਕਮ ਜਾਂ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਜਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸਦੀ ਸਮਗਰੀ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 8 ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਜਿਹਾ ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਮੁਸ਼ਕਲ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜੇਕਰ ਸਮੀਕਰਨ ਨੂੰ ਉਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਗਾਰੰਟੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਪ੍ਰਾਂਤ ਬਨਾਮ ਮਿਦਨਾਪੁਰ ਜ਼ਮੀਨਦਾਰੀ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਿਟੇਡ। (A.I.R. 1950, Cal. 159), ਵਿੱਚ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਹੇਰੀ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਸਦੀ ਪਾਲਣਾ ਜਸਟਿਸ ਚੰਦਰ ਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਵਰ ਮਦਨ ਗੋਪਾਲ ਜੀਯੂ ਬਨਾਮ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਪ੍ਰਾਂਤ (A.I.R. 1950, Cal. 463), ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਕਪੂਰ ਦੁਆਰਾ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਮੋਹਨ ਲਾਲ (A.I.R. 1951, Punjab, 382) ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ 1935 ਦੇ ਭਾਗ VII ਦੀ ਧਾਰਾ 178 ਵਿੱਚ ਕਰਜ਼ੇ, ਗਾਰੰਟੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿੱਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦਾ ਵਾਕੰਸ਼ ਆਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਸ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸਮੀਕਰਨਾਂ ਹਰ ਵਰਣਨ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਵਿੱਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਥੋਂ ਦੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਗਾਰੰਟੀਆਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਾਜ ਦੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਰਾਜ ਗਾਰੰਟੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਿਸਮ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ

ਵਿੱਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦਾ ਅਰਥ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿੱਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਵਸਥਾ ਜਾਂ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਲੀਏ ਦੀ ਵੰਡ ਹੋਵੇਗੀ। ਸੰਘ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਜਾਂ ਯੋਗਦਾਨ ਦੇਣ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਰ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਵਿੱਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਂ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਜੋ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਧਾਰਾ 9 ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿੱਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਵੀ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਉਸ ਸਮੀਕਰਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਹਾਂ ਕਿ ਲੀਜ਼ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਿਰਾਏ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ਨਿਸ਼ਚਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਸ ਸਮੀਕਰਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਹਵਾਲੇ ਦੇ ਆਖਰੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਇਹ ਨੁਕਤਾ ਉੱਠਦਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕਿਸਮ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਰੇਲਵੇ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਮਾਲ ਦੀ ਸਪੁਰਦਗੀ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਹਨਾਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ 'ਹੋਰ ਵਿੱਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ' ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੁਗਤਾਨਯੋਗ ਕਿਰਾਏ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਤੋਂ ਵੀ ਦੂਰ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਮੌਜੂਦਾ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 8(1)(ਏ) ਦੀ ਬਜਾਏ ਧਾਰਾ 8(1)(ਬੀ) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਆਉਂਦਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਮੁਦਈ ਦੇ ਕੇਸ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਲੌਕ ਨਾਥ ਸਾਹਾ (A.I.R. 1952, Cal. 140) ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਰੌਕਸਬਰਗ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੰਗਾਲ ਅਸਾਮ ਰੇਲਵੇ ਦੁਆਰਾ ਮਾਰਚ 1947 ਵਿੱਚ ਮਾਲ ਦੀ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸਪੁਰਦਗੀ ਲਈ ਹਰਜਾਨੇ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਇੱਕ ਕੇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜੋ ਦੋਵੇਂ ਸਬੰਧਤ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੁਣ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਹਨ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਜਸਟਿਸ ਰੌਕਸਬਰਗ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਪਟਾਇਆ:--

"ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਆਰਡਰ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਕਥਿਤ ਛੋਟ ਡਿਲੀਵਰੀ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਇਹ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਦਈ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਜੋ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਆਰਟੀਕਲ 8(1)(a) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਦਿਨ ਤੋਂ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਸਿਰਫ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ

ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਹਨ। ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਅਸਮਰੱਥ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਰਚ 1947 ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਸੋਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮਾਲ ਦੀ ਢੋਆ-ਢੁਆਈ ਦਾ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਦਿਨ ਤੋਂ ਉਹ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਹਨ।

ਆਰਡਰ ਦੀ ਧਾਰਾ 8(2) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਬਨਾਮ ਮਿਦਨਾਪੁਰ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰੀ ਕੰਪਨੀ (54 C.W.N. 677) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਸਵਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਕੇਸ ਵਿਚ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਵਿਚ ਇਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਘਰ ਦੀ ਲੀਜ਼ ਸੀ ਜਿਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹਸਪਤਾਲ ਵਜੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਇਹ ਲੀਜ਼ ਨਿਯਤ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਸਪਤਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਤੱਥ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੇ ਹਨ। ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 8(2)(ਏ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਉਹ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹ ਬਣਾਇਆ ਸੀ।

ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸਹੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੇਧ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਆਰਡਰ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਬਹੁਤ ਮਦਦਗਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਦਲੀਲ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਕੁਝ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਆਰਡਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਅਨੁਛੇਦ 8, 9, 10 ਅਤੇ 11 ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰੇਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਲਈ ਇਸਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕਿਸੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਖੋਜਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਸਹੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਆਰਟੀਕਲ 8(1)(a) ਨੂੰ ਉਹੀ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਸਧਾਰਨ ਰੀਡਿੰਗ 'ਤੇ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਆਰਟੀਕਲ ਦੇ ਸਾਢੇ ਪੜਨ 'ਤੇ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 8(1)(a) ਇਸ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ 'ਤੇ ਦੇਣਦਾਰੀ ਬਾਕੀ ਬਚੇ ਉਪਬੰਧ 8(1)(b) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਭਾਰਤ ਰਾਜ ਦੀ ਦੇਣਦਾਰੀ

ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਆਰਟੀਕਲ 8(1)(a) ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਢਿੱਲੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਗਏ ਮਾਲ ਦੀ ਢੋਆ-ਢੁਆਈ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਰੇਲਵੇ ਜਿਸ 'ਤੇ ਜੋ ਮਾਲ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ

ਸਥਿਤ ਹੈ ਜੋ ਹੁਣ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਹੈ, ਸਿਰਫ਼ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਉਹੀ ਗਲਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਪਰੋਕਤ ਕੇਸ ਵਿਚ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਡਿੱਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਸਟਿਸ ਐਸ.ਆਰ. ਦਾਸ ਦੁਆਰਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਇਹ ਵਿਚਾਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਇਹ ਗੱਲ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕਲਕੱਤਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇੱਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਪੂਰਬੀ ਰੇਲਵੇ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰ ਰਹੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੰਜਨ ਬਾਸੂ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ(59 C.W.N. 99) ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਦਾਸ ਗੁਪਤਾ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਦੇਬਰਤਾ ਮੁਖਰਜੀ ਨੇ ਜਸਟਿਸ ਰੌਕਸਬਰਗ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮਾਮਲਾ ਫਿਰ ਨਵੰਬਰ 1946 ਵਿਚ ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਰੇਲਵੇ 'ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਅਤੇ ਹੁਣ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚਲੇ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਭੇਜੇ ਗਏ ਮਾਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ। ਮੁਕੱਦਮਾ ਗੈਰ-ਡਿਲੀਵਰੀ ਲਈ ਹਰਜਾਨੇ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਅਤ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਬਨਾਮ ਲੋਕ ਨਾਥ ਸਾਹਾ (A.I.R. 1952, Cal. 140) ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰੇਲਵੇ ਨਾਲ ਬੁੱਕ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਾਲ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਭਾਰਤੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ (ਅਧਿਕਾਰ, ਜਾਇਦਾਦ ਅਤੇ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ) ਆਰਡਰ 1947 ਦੇ ਪੈਰਾ 8 ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਾਲ ਦੀ ਢੋਆ-ਢੁਆਈ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਮੰਜ਼ਿਲ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਥਾਂ ਸੀ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਮਕਸਦ ਸੀ। ਇਤਫਾਕਨ, ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਮੁਨਾਫਾ ਕਮਾਉਣਾ ਸੀ। ਇਕ ਹੋਰ ਮਾਮਲਾ ਜਿਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਚਮਨ ਲਾਲ ਲੂਨਾ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ (A.I.R. 1954 Punjab 129) ਹੈ। ਉਸ ਕੇਸ ਵਿਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇਕ ਠੇਕੇਦਾਰ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ 1945 ਵਿੱਚ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੇ ਮਿਲਟਰੀ ਡੇਅਰੀ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਚਾਰੇ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਲਈ। ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਵਿਚ ਇਕ ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਧਾਰਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਠੇਕੇਦਾਰ ਨੇ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿਖੇ ਇਕ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਜਸਟਿਸ ਖੋਸਲਾ ਅਤੇ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਆਰਟੀਕਲ 8 (1) (ਏ) ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਵੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਅਟੱਲ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਸਟਿਸ ਖੋਸਲਾ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ। ਇਹ ਹਿੱਸਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ

“ਬਾਰ 'ਤੇ ਇਕ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 8 (1) ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਟਰੀ ਕੰਟਰੈਕਟਸ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਟਿਡ ਕੰਟਰੈਕਟਸ 'ਤੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਵਿਵਾਦ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 8 ਦੇ ਵਾਕੰਸ਼ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਇੱਕ ਸਰਸਰੀ ਜਾਂਚ ਵੀ ਇਹ ਦਰਸਾਏਗੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਦੇਣਦਾਰੀ ਅਣਡਿੱਠੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇਣਦਾਰੀ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਜੀਵਿਤ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਯੋਗ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਦੋ ਡੋਮੀਨੀਅਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ 15 ਅਗਸਤ 1947 ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਹ ਉਦੇਸ਼ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ।”

ਜੇਕਰ ਇਹ ਟੈਸਟ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਹ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇਹੀ ਵਿਚਾਰ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਚਾਗਲਾ (ਜਸਟਿਸ ਤੇਂਡੋਲਕਰ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ) ਨੇ ਯੂਨੀਅਨ ਬੈਂਕ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਚਿਨੂਭਾਈ ਜੇਸ਼ਿਨਭਾਈ ਅਤੇ ਹੋਰ (A.I.R. 1953 Bom. 13) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਤੱਥ ਇਹ ਸਨ ਕਿ ਸੀ ਮਾਰਚ 1947 ਵਿੱਚ ਬੜੌਦਾ ਦੇ ਮੁਦਈਆਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਲੰਬੇ ਕੱਪੜੇ ਖਰੀਦੇ ਜੋ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਆਰਡਨੈਂਸ ਪੈਰਾਸ਼ੂਟ ਫੈਕਟਰੀ ਵਿੱਚ ਪਏ ਸਨ। ਕਈ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਉਹ 15 ਅਗਸਤ 1947 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਪੁਰਦਗੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰਜਾਨੇ ਲਈ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਐਕਟ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ (ਅਧਿਕਾਰ, ਸੰਪਤੀ ਅਤੇ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ) ਆਰਡਰ 1947 ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਨਿਰਮਾਣ 'ਤੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇੱਕ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਪਈਆਂ ਸਨ। 15 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਿਆ, ਇਹ, ਮਾਲ ਉਸ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਉਹਨਾਂ ਮਾਲਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮਾਲਕੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਸਮਾਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 15 ਅਗਸਤ 1947 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਸ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਉੱਤੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰ ਜੋ ਉਸ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇੱਕ ਨਾਗਰਿਕ ਕੋਲ ਸਨ, ਸਿਰਫ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ

ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿਰੁੱਧ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਨਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿਰੁੱਧ। ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਛਾਗਲਾ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸਫ਼ਾ 16 'ਤੇ ਹੇਠਲਾ ਹਵਾਲਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

“ਇਸ ਲਈ ਅਨੁਛੇਦ 8 (1) 15 ਅਗਸਤ 1947 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੌਂਸਲ ਵਿੱਚ ਗਵਰਨਰ-ਜਨਰਲ ਦੀ ਤਰਫ਼ੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਸਿਰਫ਼ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸੀ। ਤਦ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਮਝੌਤਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੀ ਤਰਫ਼ੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਇਨ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇੱਕ ਨਾਗਰਿਕ ਨਾਲ ਇੱਕ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕੀਤਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਉਸਨੇ ਉਸ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਣ ਅਤੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੁਝ ਅਧਿਕਾਰ ਉਸ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੇਕਰ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ 15 ਅਗਸਤ 1947 ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਫਿਰ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ 15 ਅਗਸਤ 1947 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੌਂਸਲ ਵਿੱਚ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਬਣਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਮੱਗਰੀ ਕੀ ਸੀ ਕਿ ਕੀ 15 ਅਗਸਤ 1947 ਨੂੰ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਮਝੌਤਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸੀ। ਜੇ ਇਹ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਇੱਕ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਜੋ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਦੁਬਾਰਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੌਂਸਲ ਵਿੱਚ ਗਵਰਨਰ-ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।”

ਇਹਨਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਤਿਕਾਰ ਸਹਿਤ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਆਰਡਰ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 8 (1) (ਏ) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਬਚੀ ਹੈ।

ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਲਈ ਇੱਕ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਰੈਫਰਿੰਗ ਆਰਡਰ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਤਰਫ਼ੋਂ ਹੇਠਲੀ ਅਪੀਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ 'ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ 'ਤੇ ਵੀ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਮੈਂ ਵਿਦਵਾਨ ਵਧੀਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਨਾਲ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ 1948 ਦੇ ਐਕਟ 47 ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ

ਦੀ ਕੋਈ ਮਹੱਤਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਹੀ ਰਹਿਣ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਵਿਖੇ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਉਸਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਧਾਰਾ 80 ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨੋਟਿਸ ਦੀ ਸਿਰਫ਼ ਸੇਵਾ ਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਲਈ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਹੈਰੀਜ਼ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਦੁਆਰਾ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਜਗਦੀਸ਼ ਪ੍ਰਸਾਦ ਪੰਨਾਲਾਲ (A.I.R. 1949 Cal. 622) ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਚਾਰ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ। ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਦੋ ਰੇਲਵੇ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਲਕੱਤਾ ਵਿਖੇ ਬੰਗਾਲ ਨਾਗਪੁਰ ਰੇਲਵੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਰੇਲਵੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 77 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 80 ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੋਡ ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਨੋਟਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਲਕੱਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਮਾਲ ਕਾਜ਼ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹਾਲਾਂਕਿ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਹੈਰੀਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਬੰਸੀ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਇਨ ਕੌਂਸਲ (A.I.R. 1952 Cal. 35 (F.B.) ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਹੈਰੀਜ਼ ਸਮੇਤ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰੇਲਵੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 77 ਦੇ ਤਹਿਤ ਨੋਟਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਨੋਟਿਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦਫ਼ਤਰ ਸਥਿਤ ਸੀ ਮੁੱਖ ਫੈਸਲਾ ਜਸਟਿਸ ਦਾਸ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਹੈਰੀਜ਼ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਫੈਸਲਾ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਸਨ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਡੋਮੀਨੀਅਨ ਬਨਾਮ ਜਗਦੀਸ਼ ਪ੍ਰਸਾਦ (A.I.R. (36), 1949 Cal. 622) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਨਜ਼ਰੀਆ ਗਲਤ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਇੱਕ ਧਿਰ ਸੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ 'ਤੇ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦਾਸ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮਤ ਪਾਇਆ।

ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਕਲਕੱਤਾ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਦਰਾਸ ਅਤੇ ਬੰਬਈ ਦੀਆਂ ਹਾਈਕੋਰਟਾਂ ਨੇ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਅਜ਼ੀਜ਼ੁਦੀਨ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਦਿ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ((1955) M.L.J. 316) ਵਿੱਚ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਰਾਜਾਮਨੇਰ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਰਾਜਗੋਪਾਲ ਅਯੰਗਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਰੇਲਵੇ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਦੁਆਰਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨਿਕ ਨੋਟਿਸ ਹਾਲਾਂਕਿ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਕਦਮ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਵੈਧ ਤੌਰ ਤੇ ਦਾਇਰ ਕਰਨਾ, ਅਜਿਹੇ ਨੋਟਿਸ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਲਈ

ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਏਗੀ ਅਤੇ ਇਹ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਕਦਮ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਬਾਟਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਿਟਿਡ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ (A.I.R. 1954 Bom. 129) ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਗਜ਼ੇਂਦਰਗੜਕਰ ਅਤੇ ਵਿਆਸ ਦੁਆਰਾ ਲਗਭਗ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੀ ਤਰਫ਼ੋਂ ਇੱਕ ਹੋਰ ਨੁਕਤਾ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਦੀ ਅਪੀਲ ਸਮੇਂ ਦੁਆਰਾ ਰੋਕੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲ 12 ਮਾਰਚ 1951 ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਾਪੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। ਇਹ ਕਾਪੀ 14 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਮਾਂ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਕਾਪੀ ਲਈ ਨਵੰਬਰ 1950 ਵਿਚ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਦਿਨ ਤੱਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਾਪੀ 11 ਮਾਰਚ 1951 ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਨਕਲ ਵਿਭਾਗ ਤੋਂ ਡਿਲੀਵਰੀ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਇਹ 14 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਸਿਮਲਾ ਵਿਖੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਡਾਕ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸੇ ਦਿਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਦੇਰੀ ਨੂੰ ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਮਾਂ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਅਪੀਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ ਅਤੇ ਮੁਦਈ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਾਂਗਾ ਪਰ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਖਰਚੇ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਛੱਡ ਦੇਵਾਂਗਾ।

ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਭੰਡਾਰੀ, ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

ਜਸਟਿਸ ਬਿਸ਼ਨ ਨਰਾਇਣ, ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ:- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।